

ZESZYTY NAUKOWE

**Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu
Wydziału Zamiejscowego w Chorzowie**

Nr 9 rok 2007

**Wydawnictwo
Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu**

Recenzent

prof. dr hab. Jan Przewłocki

Redaktor naukowy

prof. nadzw. dr hab. Sylwester Wróbel

Redakcja Zeszytów

prof. nadzw. dr hab. inż. Jolanta Stacharska-Targosz

mgr Jarosław Szostak

Projekt okładki

Jan Ślusarski

Redaktor

Irena Gawron

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, 2007

ISSN 1642-9605

WYDAWNICTWO

WYŻSZEJ SZKOŁY BANKOWEJ

w Poznaniu

Siedziba:

al. Niepodległości 2, 61-874 Poznań

tel. (0-61) 655 33 99, tel./fax (0-61) 655 33 97

e-mail: wydawwsb@wsb.poznan.pl, dzialhandlowy@wsb.poznan.pl

<http://www.wydawnictwo.wsb.poznan.pl>

Skład i łamanie: Danuta Pijańska, Poznań

Druk i oprawa: Zakład Poligraficzno-Wydawniczy M-Druk

Wągrowiec, tel. (0-67) 262 02 38

Spis treści

Wstęp	5
--------------------	---

Teoria polityki

Stanisław Wiśniewski Pojęcie polityki	9
Jacek Bajer Zachowania i działania zbiorowe w polityce. Przegląd zagadnień teoretycznych .	15
Zbigniew Kantyka Słowo i idea – historyczne przesłanki i konsekwencje sukcesu demokracji we współczesnym świecie	47

Systemy polityczne

Łukasz Wawrowski Senat w Irlandii – specyfika procedur kreacji składu	55
Krzysztof Krysienieł Między Bałkanami a Unią Europejską – wybory prezydenckie w Chorwacji w 2005 roku	67
Maria Ochwat ONZ-owski system ochrony praw człowieka	81
Łukasz Zemła Przemiany partii PRL-owskich w latach 1989-1991	113
Radosław Miler Sytuacja wewnętrzna Białorusi i jej implikacje w stosunkach międzynarodowych na podstawie prasy polskiej	135
Kazimierz Miroszewski Obozy odosobnienia w Europie Środkowo-Wschodniej i ZSRR	163

Polityka lokalna i regionalna

Magdalena Korzeniowska Problemy społeczno-gospodarcze miasta w opiniach zabrzańskiej elity	189
--	-----

Sylwester Wróbel

Miejsce i rola jednostek pomocniczych w gminie..... 207

Jolanta Mikołajczyk

Euroregion „Nysa” – 15 lat współpracy transgranicznej..... 227

Bożena Pietrzko

Okręgi federalne w Rosji..... 257

Recenzje

K.W. Mortensen, *Sztuka wywierania wpływu na ludzi. Dwanaście uniwersalnych praw skutecznej perswazji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006 (rec. Jolanta Mikołajczyk)..... 271

Kultura polityczna w Polsce i w Niemczech, pod red. G. Meyera, S. Sulowskiego i W. Łukowskiego, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2007 (rec. Sylwester Wróbel)..... 273

Streszczenia..... 279

Summary..... 289

Noty o Autorach..... 299

Streszczenia

Teoria polityki

Stanisław Wiśniewski

Pojęcie polityki

Punktem wyjścia rozważań autora było założenie ontologiczne. Zgodnie z nim otaczającą nas rzeczywistość stanowią obiekty, między którymi zachodzą różnorakie relacje. Konsekwencją tego założenia jest wniosek, że formułowane definicje są albo definicjami obiektów, albo definicjami zachodzących między obiektami relacji, a polityka jest niewątpliwie relacją. Następnie autor zwrócił uwagę, że polski przymiotnik w trzech rodzajach „polityczny, polityczna, polityczne” oraz rzeczownik „polityka” są fonetycznym przeniesieniem z greki klasycznej do języka polskiego przymiotnika „politikós, politiké, politikón” oraz rzeczownika „ta politiká”. Ponieważ w grece klasycznej „politikós, politiké, politikón” znaczy „odnoszący, odnosząca, odnoszące się do obywatela”, a termin „ta politiká” urzeczowia to, co zostało określone jako „politikón” – odnoszące się do obywatela, dotyczące obywatela – autor dochodzi do wniosku, że winien on być tłumaczony (należy go rozumieć) jako „odnoszenie się do obywatela – postępowanie wobec obywatela”. Dokonana następnie konfrontacja takiego rozumienia rzeczownika „ta politiká” ze społecznym kontekstem antycznej demokracji ateńskiej doprowadziła do wniosku, że polityka była wówczas międzyobywatelskimi relacjami stanowiącymi o istnieniu i funkcjonowaniu państwa.

Na koniec autor dokonał analizy szeregu definicji wychodząc z założenia, że definicje polityki winny, jako definicje relacji, wskazywać na człony relacji, między którymi ona zachodzi (ma miejsce), czyli na podmiot polityki oraz na tych, do których ona się odnosi, a ponadto podawać cechę odróżniającą politykę od innych ludzkich działań.

Jacek Bajer

**Zachowania i działanie zbiorowe w polityce.
Przegląd zagadnień teoretycznych**

Rosnące znaczenie zbiorowych form aktywności ludzkiej w sferze polityki budzi wśród badaczy zrozumiałą potrzebę wyjaśniania i przewidywania tego wielowymiarowego zjawiska. Artykuł prezentuje przegląd dostępnych w literaturze koncepcji teoretycznych, których autorzy postawili sobie za cel udzielenie odpowiedzi na kilka podstawowych pytań. Problem zachowań i działań zbiorowych nie dotyczy wyłącznie potencjalnych lub rzeczywistych rezultatów, jakie mogą zaistnieć w wyniku tych czynności. O wiele bardziej intrygujące dla naukowców są przyczyny wyłaniania się zjawiska, jego rozwój i kres, jak również zdefiniowanie cech charakterystycznych oraz warunków, w których dochodzi do mobilizacji zasobów ludzkich i materialnych. W procesie swej ewolucji, teorie zachowań i działań zbiorowych różnorodnie podchodziły do problemu dominującego paradygmatu pojmowania istoty aktywności zbiorowej. Zdecydowana większość z tych poglądów powstała na gruncie socjologii i psychologii społecznej, przy czym z politologicznego punktu widzenia kluczowym fragmentem przeglądu teorii jest przyjrzenie się koncepcjom, które umożliwiają identyfikację działań stricte politycznych.

Autor założył, że ten obszar badawczy można usystematyzować jako kontinuum ludzkiej aktywności – od prostego zachowania wyborczego, aż do złożonych form, jak ruch społeczny. Przegląd współczesnych koncepcji i modeli wyjaśniających te zjawiska świadczy o ich różnej sile eksplanacyjnej, lecz nie dezawuuje żadnego z paradygmatów. Po drugie, autor przyjął, że polityczność działań zbiorowych może być stwierdzona w trojaki sposób: poprzez odniesienie ich do określonej definicji polityki, identyfikację cech polityczności w samym działaniu lub zbadanie ich politycznego kontekstu. Ten szeroki zestaw narzędzi teoretycznych pozwala na dość dokładne zidentyfikowanie działań politycznych, które pojawiają się w różnych sferach życia społecznego, jakkolwiek aktualny jest postulat ciągłego udoskonalania tych narzędzi.

Zbigniew Kantyka

**Słowo i idea – historyczne przesłanki i konsekwencje sukcesu demokracji
we współczesnym świecie**

W dwóch interesujących pracach znany brytyjski teoretyk polityki John Dunn podjął próbę wyjaśnienia uprzywilejowanego miejsca demokracji we współczesnym świecie. W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat demokracja, zarówno jako ideał, jak i realny projekt polityczny, stała się politycznym rdzeniem cywilizacji i praktycznie niekwestionowaną podstawą nowoczesnej politycznej władzy, opartej na uznaniu prawa wszystkich (bez wyłączeń – z wyjątkiem wieku) do współdecydowania o losach państwa.

Ponieważ Zachód oferuje demokrację jako rozwiązanie modelowe reszcie świata, zatem bardziej niż kiedykolwiek w przeszłości potrzebujemy dzisiaj zrozumienia, czym ona tak naprawdę jest. Nie tylko dla siebie, lecz by móc przekazać tę wiedzę innym, szczególnie tym, w stronę których kierujemy tę propozycję.

Dunn, dzieląc pogląd, iż demokracja nie ma obecnie żadnej poważnej ustrojowej alternatywy, próbuje wytłumaczyć genezę tego sukcesu, starając się uniknąć powierzchownej oceny jej fundamentów i rządzących nią mechanizmów. Ogłaszając i dokumentując triumf demokracji w historycznej rywalizacji ustrojów, gasi natychmiast rodzący się na tym tle entuzjazm, przedstawiając ją jako ciągłe dążenie do celu, jako coś, czego nie można z góry zdefiniować i w pełni urzeczywistnić. Jednocześnie daje jednak wyraźną wskazówkę, miarę postępu i rozwoju – jest nią coraz lepsza kondycja wszystkich członków społeczeństw i rozszerzanie się rzeczywistej, a nie tylko potencjalnej, wolności i równości. By nie zejść z tej drogi, należy zapobiegać oligarchizacji i elitaryzmowi, które z punktu widzenia każdej formy demokracji zawsze są wypaczeniem, dewiacją.

Systemy polityczne

Łukasz Wawrowski

Senat w Irlandii – specyfika procedur kreacji składu

Prezentowany artykuł omawia procedury kreacji składu Senatu w Irlandii. Specyfika irlandzkiej izby wyższej powoduje, iż zwłaszcza z polskiej perspektywy – przez swą odmienność – owe mechanizmy jawią się jako wysoce oryginalne czy wręcz zaskakujące, a zatem warte prezentacji. Wychodząc od ogólnej charakterystyki pozycji ustrojowej irlandzkiej izby wyższej, w niniejszej pracy szczegółowo ukazane zostały dwa specyficzne aspekty funkcjonowania omawianej struktury. Pierwszy z nich dotyczy mieszanego i niepowszechnego sposobu wyłaniania senatorów. Drugi natomiast związany jest z zastosowaniem rzadko spotykanej metody pojedynczego głosu przechodniego, jako sposobu przeliczania oddanych w wyborach głosów na mandaty. Przykład irlandzki może być zatem interesującą inspiracją dla poszukiwania alternatywnych sposobów zorganizowania władzy ustawodawczej. Jest to materiał tym bardziej ciekawy, im głośniejsze w Polsce mówi się o złym funkcjonowaniu parlamentu i potrzebie istotnych zmian systemowych w tym względzie.

Krzysztof Krysieniel

**Między Bałkanami a Unią Europejską – wybory prezydenckie
w Chorwacji w 2005 roku**

Wybory prezydenckie w Chorwacji w styczniu 2005 roku były kolejną próbą demokracji dla tego starającego się o wejście do Unii Europejskiej i NATO kraju. Ponowny triumf urzędującego prezydenta Stipe Mesicia wskazuje na pewną stabilizację polityczną, opartą na szczęście na innych podstawach, niż trwające przez całą dekadę lat 90. rządy Franjo Tudjmana, polityka o silnie dyktatorskich i autorytarnych skłonnościach. Tym niemniej można było zauważyć pewne zjawiska dysfunkcyjne, jak chociażby brak uregulowań dotyczących finansowania kampanii wyborczej czy możliwość dwukrotnego oddawania głosów przez te same osoby (w kraju oraz w Bośni i Hercegowinie). Warto wskazać również na potencjalne zagrożenie ze strony wciąż silnego w Chorwacji nurtu nacjonalistycznego, negującego proces stabilizacji w regionie. Wydaje się jednak, że omawiane wybory stanowiły kolejny krok w stronę pełnej implementacji rozwiązań stosowanych od dawna w krajach demokratycznych, co dobrze wróży integracyjnym zamierzeniom władz w Zagrzebiu.

Maria Ochwat

ONZ-owski system ochrony praw człowieka

Do II wojny światowej uznawanie praw człowieka pozostawało w wyłącznej kompetencji poszczególnych państw. To od nich zależało, czy i które z praw należy uznawać, promować, chronić i realizować. Z wyjątkiem traktatów humanitarnego prawa wojennego oraz konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy, nie można mówić o istnieniu w tym okresie międzynarodowego prawa praw człowieka o zasięgu uniwersalnym i regionalnym. Dopiero dramatyczne doświadczenia związane z II wojną światową dowiodły istnienia bezpośredniej zależności między respektowaniem praw człowieka a utrzymaniem pokoju.

W takiej atmosferze, wiosną 1945 roku, powstała Organizacja Narodów Zjednoczonych, a jej utworzenie zapoczątkowało proces określany mianem internacjonalizacji praw człowieka.

Pomimo stworzenia silnych struktur organizacyjnych, przyjęcia ogromnej liczby dokumentów międzynarodowych dotyczących praw człowieka, powołania szeregu organów i stworzenia mechanizmów kontrolnych, stan poszanowania praw człowieka na świecie budzi poważne zastrzeżenia. Jawna i bezkarna przemoc, akty ludobójstwa, prześladowania, niejednokrotnie pozostają bez odpowiedzi i ujawniają słabość społeczności międzynarodowej skupionej w szeregach Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł poświęcony jest ONZ-owskiemu systemowi ochrony praw człowieka. Autorka przedstawiła w nim najważniejsze dokumenty wypracowane w ramach tejże orga-

nizacji, główne organy odpowiedzialne za prawa człowieka, dokonała analizy poszczególnych mechanizmów kontrolnych i starała się dowiedzieć, na ile są one skuteczne.

Łukasz Zemła

Przemiany partii PRL-owskich w latach 1989-1991

Autor proponuje analizę zmian politycznych zachodzących w ugrupowaniach należących do 1989 r. do systemu władzy, czyli PZPR, ZSL, SD oraz stowarzyszeń społeczno-katolickich, czyli PAX, UChS, PZKS. Artykuł omawia procesy, jakie zachodziły w strukturach poszczególnych partii od wyborów parlamentarnych w 1989 r. aż do momentu wykształcenia się nowych struktur organizacyjnych. Granicą zamykającą rozważania jest rok 1991, kiedy to w związku z przemianami oraz ewolucją systemu partyjnego poprzedniego reżimu, powstają nowe organizacje. Dotyczy to PZPR, która w wyniku samorozwiązania znikła ze sceny politycznej. Na jej gruncie powstała SdRP oraz US, przekształcona następnie w PUS. Działacze pierwszej z nich odwoływali się do pozytywnych skojarzeń związanych z PZPR, a członkowie drugiej partii odcinali się od swojej przeszłości. Wewnętrzne przemiany nie ominęły ZSL, które w pierwszej fazie przekształciło się w PSL „O”, a następnie w wyniku integracji z PSL „mikołajczykowskim” utworzyło bezprzymiotnikowe PSL. Autor przedstawił również kryzys, jaki dotknął SD, które po 1989 r. nie zdołało odnaleźć się w nowej rzeczywistości i z czasem uległo marginalizacji. Ostatnia część analizy zmian występujących na scenie partyjnej w latach 1989-1991 ugrupowań wywodzących się z PRL dotyczy stagnacji oraz kryzysu, jaki wystąpił w stowarzyszeniach katolicko-społecznych. Wobec braku decyzji odnoszących się do dalszego istnienia na scenie politycznej, niewykształcenia mechanizmów w walce politycznej, organizacje te zostały skazane na polityczny niebyt. W artykule tym przedstawiono proces dezintegracji struktur wywodzących się z poprzedniego reżimu, zwracając uwagę na poszczególne elementy, które przyczyniły się do powstania nowego systemu partyjnego.

Radosław Miler

Sytuacja wewnętrzna Białorusi i jej implikacje w stosunkach międzynarodowych na podstawie prasy polskiej

Niniejszy artykuł jest próbą przedstawienia wydarzeń mających miejsce na Białorusi w kontekście polityki zagranicznej tego kraju. Pierwsza część artykułu przedstawia wydarzenia z obszaru polityki wewnętrznej Białorusi, od momentu odzyskania przez nią niepodległości aż po początek roku 2007. Niedemokratyczne zasady sprawowania władzy przez reżim Alaksandra Łukaszenki sprawiają, że działania dotyczące pierwot-

nie jedynie obszaru samej Białorusi wywierają niebagatelny wpływ na jej relacje z partnerami zagranicznymi. W drugiej części artykułu przedstawiono historię stosunków z Federacją Rosyjską, opartych na polityce balansu i równowagi ze strony Rosji oraz na dążeniach władz białoruskich do pogłębiania integracji. Z czasem role te ulegają odwróceniu. Kolejny ważny obszar białoruskiej polityki zagranicznej opisany w artykule to relacje z Europą Zachodnią, które aktualnie utrudniają sankcje nałożone na Białoruś przez władze Unii Europejskiej. W podsumowaniu pojawia się stwierdzenie, zgodnie z którym Białoruś powinna oprzeć swą politykę zagraniczną na budowaniu równowagi w relacjach ze Wschodem i Zachodem. Z kolei pogląd, w myśl którego w krótkim czasie może dojść na Białorusi do obywatelskiego zrywu wolnościowego, wydaje się nie mieć odzwierciedlenia w nastrojach społecznych oraz w realnych możliwościach opozycji demokratycznej.

Kazimierz Miroszewski

Obozy odosobnienia w Europie Środkowo-Wschodniej i ZSRR

Tworzenie radzieckiego Archipelagu GUŁag rozpoczęło się bezpośrednio po rewolucji październikowej. Faktyczny rozwój systemu obozowego nastąpił od 1928 r. Wzorowano się na – utworzonym w 1923 r. na wyspie Sołowki – Północnym Obozie Specjalnego Przeznaczenia (SŁON). W obozach umieszczano zarówno więźniów politycznych, jak i kryminalnych. Cały system GUŁagu powstał, aby odizolować i ukarać osoby, które władze komunistyczne uznały za wrogów lub potencjalnych wrogów. W Związku Radzieckim, pomimo iż początkowo mówiono o resocjalizacyjnej funkcji obozów koncentracyjnych i obozów pracy przymusowej, faktycznie pełniły one funkcję ekonomiczną. W krajach Europy Środkowo-Wschodniej powstawanie obozów było mniej lub bardziej wzorowane na radzieckim GUŁagu. W europejskich państwach bloku komunistycznego przejmowano radzieckie metody sprawowania władzy. Stąd też przejęto i obozy jako element systemu represyjnego. Powstawały one wraz z przejmowaniem władzy przez komunistów. Wyjątkiem była radziecka strefa okupacyjna w Niemczech, gdzie NKWD sama tworzyła obozy. W poszczególnych krajach pełniły one jednak odmienne funkcje, miały inne nazwy. Były mniej lub bardziej łagodne, w zależności od tego, czy władze bezpieczeństwa uznały je jako tylko i wyłącznie element systemu represyjnego czy też nie. Wraz z końcem stalinizmu zlikwidowano obozy, jako element komunistycznego systemu represyjnego.

Polityka lokalna i regionalna

Magdalena Korzeniowska

Problemy społeczno-gospodarcze miasta w opiniach zabrzańskiej elity

Zabrze, od początków swego istnienia, przeszło wiele przeobrażeń. Z niewielkiej osady, jaką było na przełomie XII i XIII wieku, u progu wieku XX stało się największą europejską wsią, a w 1922 roku otrzymało prawa miejskie. Po drugiej wojnie światowej, w obliczu ogromnych zniszczeń spowodowanych wojną, podjęto żmudny proces odbudowy miasta i przemysłu. Rozbudowano osiedla robotnicze, stworzono infrastrukturę miejską, nastąpił dynamiczny rozwój przestrzenny, przemysłowy i kulturalny. Zabrze stało się jednym z centrów przemysłowych aglomeracji śląskiej. Przemiany ustrojowe i gospodarcze lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku spowodowały upadek przemysłu ciężkiego. Kolejno zamykano kopalnie, koksownie, hutę. Miasto utraciło swój przemysłowy charakter. Przed mieszkańcami i władzami stanęło ogromne wyzwanie: dostosowanie się do nowych warunków społeczno-ekonomicznych oraz odnalezienie gałęzi gospodarki, w której realizując się, odzyska swą dawną świetność.

Kluczową rolę w rozwiązywaniu problemów miasta i jego mieszkańców, zapewnieniu harmonijnego rozwoju oraz kształtowaniu jego wizerunku odgrywa elita polityczna. To od jakości elity, jej umiejętności właściwego zdiagnozowania potrzeb społeczności lokalnej, a także skutecznego działania w ich zaspokajaniu, zależy poziom jakości życia w mieście. Predyspozycje do sprawowania władzy, a także poziom kompetencyjności osób sprawujących władzę determinują sprawne funkcjonowanie gminy.

Artykuł ten jest opisem poglądów zabrzańskiej elity politycznej na temat problemów społecznych i gospodarczych, analizą poziomu wiedzy jej członków w tym zakresie oraz wizji rozwoju miasta na podstawie przeprowadzonych badań.

Sylwester Wróbel

Miejsce i rola jednostek pomocniczych w gminie

Gmina, będąca w większości krajów europejskich podstawowym ogniwem samorządu terytorialnego, utworzona została dla realizacji zadań lokalnych. Nie zawsze jest jednak zdolna do urzeczywistnienia wszystkich potrzeb i interesów społeczności lokalnej. Dlatego w tych państwach, w których istnieją duże, zbiorowe gminy, zazwyczaj tworzy się mniejsze jednostki samorządowe. Noszą one różne nazwy: *parishes*, *ortsteile*, *sołectwa*, *dzielnice*, *osiedla* itp. Do ich cech należą: mniejszy w porównaniu z gminą obszar i liczba

ludności, podobieństwo warunków życia, zwartość układu osadniczego, jednorodność warunków i stylu życia oraz dominująca rola więzi bezpośrednich.

U podstaw wyodrębniania jednostek pomocniczych leży zasada pomocniczości, która stanowi, że dla skuteczności zaspokojenia potrzeb społecznych istotne jest, aby organy władzy i administracji znajdowały się jak najbliżej obywateli. Stosownie do tej zasady ustawa o samorządzie gminnym przewiduje powołanie organów sołectw czy dzielnic, możliwość przekazania im części zadań gminy i kompetencji rady oraz finansowania ich realizacji.

Jednostki pomocnicze są także ważnym poziomem ukształtowania się potrzeb i krystalizowania interesów społeczności lokalnych oraz sceną ich artykulacji. Nie dziwi w tej sytuacji fakt, że powstają one w coraz większej liczbie gmin i są wyposażane w coraz szersze uprawnienia.

Jolanta Mikołajczyk

Euroregion „Nysa” – 15 lat współpracy transgranicznej

Euroregion Nysa jest pierwszym euroregionem z udziałem polskich podmiotów. Powstał w 1991 roku i objął swym zasięgiem obszary przygraniczne na styku granic Polski, Czech i Niemiec. Jest on nie tylko najstarszym, spośród szesnastu obecnie istniejących, „polskim” euroregionem, ale także pierwszą zinstytucjonalizowaną formą współpracy transgranicznej w Europie Środkowo-Wschodniej.

Nyskie współdziałania transgraniczne stanowiły i nadal stanowią cenny przykład dla pozostałych euroregionów na polskich granicach. Jako najdłużej działający euroregion w tej części Europy, dysponuje on największym „bagażem doświadczeń”. Z doświadczeń tych korzystano przy tworzeniu kolejnych związków transgranicznych i euroregionów z udziałem polskich podmiotów. Wykorzystując prekursorskie rozwiązania z pogranicza polsko-czesko-niemieckiego, mogły one z jednej strony wzorować się na decyzjach i rozwiązaniach nyskiego euroregionu, z drugiej uchronić się przed powielaniem jego błędów.

W artykule zaprezentowano genezę współpracy transgranicznej, a także wypracowane rozwiązania strukturalne i prawno-organizacyjne w Euroregionie Nysa. Bardzo dużo uwagi poświęcono także wspólnie podejmowanym działaniom transgranicznym, obejmujących różne dziedziny życia społeczności przygranicznych (gospodarkę, edukację, sport i turystykę, ochronę środowiska).

Wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia polskich, czeskich i niemieckich partnerów, trwające już ponad piętnaście lat, zaowocowały realizacją wielu projektów i przyczyniły się do zacieśnienia więzi między społecznościami i narodami zamieszkującymi przygraniczne obszary „trójkąta”.

Bożena Pietrzko

Okręgi federalne w Rosji

Na mocy pierwszego aktu prawnego prezydenta W. Putina, rozporządzenia z dnia 13 maja 2000 roku, utworzono w Rosji siedem okręgów federalnych. Są to okręgi: Centralny, Północno-Zachodni, Południowy, Nadwołżański, Uralski, Syberyjski i Dalekowschodni. Granice okręgów federalnych niemal w całości pokrywają się z granicami okręgów wojskowych. Uwzględniono również granice regionów gospodarczych. Jednak w tym przypadku nie występuje pełna ich zgodność.

Podstawowym celem utworzenia siedmiu okręgów federalnych w Rosji było zwiększenie efektywności działań organów federalnych w podmiotach Federacji oraz doskonalenie systemu kontroli i nadzoru ich decyzji. W tym celu w każdym okręgu został powołany przez prezydenta jego pełnomocny przedstawiciel.

Nowa forma terytorialnego administrowania państwem była niezbędna do odbudowania pionowych struktur władzy – od federalnej do regionalnej i lokalnej (ze szczególnym naciskiem na federalne). Utworzenie okręgów federalnych zostało uznane za kolejny krok na drodze centralizacji władzy w Federacji Rosyjskiej, na drodze do silnej władzy państwa.

Summary

Theory of Politics

Stanisław Wiśniewski

The Notion of Politics

The author sets out from the ontological assumption that the surrounding reality is composed of objects which enter into a variety of relationships. As a consequence, in formulating any definitions we define either objects or the relationships among them, and the word politics, without any doubt, denotes a relationship. Next, the author points out that the Polish adjective for “political”, regardless of its grammatical gender (*polityczny*, *polityczna*, *polityczne*), and the Polish noun for “politics” (*polityka*) represent phonetic transfers, from classical Greek into the Polish language, of the adjective *politikós*, *politiké*, *politikón* and the noun *ta politiká*, respectively. Since in classical Greek *politikós*, *politiké*, *politikón* designates something “concerning the citizen”, while the term *ta politiká* refers to things described as *politikón* – “concerning the citizen” – the author concludes that the noun should be translated (interpreted) as “behavior toward the citizen” or “treatment of the citizen”. He then proceeds to confront this interpretation of the noun *ta politiká* with the social context of ancient Athens democracy and to establish that, at the time, “politics” signified the whole body of inter-citizen relationships constituting the substance of the state and governing its functions.

Finally, the author analyzes a number of definitions, assuming that any definition of politics should, as it defines a relationship, determine the entities between which the relationship occurs (takes place), that is, the subject of politics as well as those it concerns, and at the same time indicate a property that makes it distinct from other forms of human activity.

Jacek Bajer

**Collective Behaviors and Activities in Politics.
An Overview of Theoretical Issues**

Understandably, the increasing importance of collective forms of human activity in the area of politics encourages researchers to explicate and forecast these multi-dimensional phenomena. The paper offers an overview of the theoretical concepts found in literature, whose originators attempted to answer several fundamental questions. The issue of joint actions and collective behaviors extends far beyond the existing or potential outcomes which may arise from these. It is much more intriguing for a scientist to investigate the reasons for the emergence of such activities and behaviors as well as their evolution and termination, or to define their characteristics and identify the conditions for extraordinary mobilization of human and material resources. In the process of their evolution, theories on collective behaviors and activities have applied a variety of approaches toward the problem of determining the most relevant paradigm for interpreting the nature of collective activity. While a vast majority of the views originate in sociology and social psychology, the key element of the overview would be, from the standpoint of political sciences, to look at those concepts that allow the identification of strictly political activities.

The author has assumed that this research area can be systematized as a continuum of human activity – from plain electoral behavior to such complex forms as a social movement. An overview of contemporary concepts and models attempting to explicate these phenomena demonstrates their varying explanatory power, but it does not challenge or refute any of the paradigms. Secondly, the author has made an assumption that the political nature of collective behaviors can be ascertained in three ways: by reference to a specific definition of politics, by identifying the political features in the particular activities themselves, or by examining their political context. Although the wide range of available theoretical tools permits a relatively precise identification of political behaviors in many spheres of social life, their further enhancement remains a valid scientific endeavor.

Zbigniew Kantyka

**The Word and the Idea – the Historical Reasons and the Consequences
of Democracy's Success in Contemporary World**

In his two interesting texts, the renowned British political scientist and professor political theory John Dunn attempts to explain the privileged position of democracy in the contemporary world. Over the last several decades democracy, both as an ideal and as

a real political project, has become the political core of civilization and the unquestionable basis of modern political power, founded on the recognition of every citizen's (with no exclusions except for age) right to participate in making decisions concerning their country.

Since the West offers democracy as a model for the rest of the world, today we need to understand, more than ever before, what democracy really is. Not just for ourselves, but in order to be able to share this knowledge with others, particularly with those to whom the offer is addressed.

While endorsing the view that there is currently no viable alternative to democracy as a system of government, Dunn tries to get at the origins of its success, exercising due care to avoid perfunctory judgments about its foundations and its governing mechanisms. While heralding and documenting the triumph of democracy in the historical competition of political systems, he immediately suppresses all enthusiasm that might arise on account of this triumph by depicting democracy as a continuous pursuit of a goal, something that cannot be predefined and fully accomplished. At the same time, he provides a distinct clue, a measure of progression and development – it is the constantly improving condition of all members of the society, and the expansion of real, not just potential, freedom and equality. If we are to stay on this path, we should do our best to prevent oligarchization and elitism, both of which clearly represent distortions of, or deviations from, democracy.

Political Systems

Łukasz Wawrowski

Ireland's Senate – the Unique Procedures for Its Composition

The paper presents the procedures for the composition of Ireland's senate. The unique character of the Irish upper chamber makes this mechanism seem, particularly from the Polish perspective, highly original or even surprising, therefore the author deems it interesting enough to present it in a paper. Setting out from a general description of the Irish senate's positioning within the country's system of government, the author moves on to a detailed discussion of two distinctive aspects of its functioning. The former aspect relates to the unique – mixed and non-popular – method for the election of senators. The latter concerns the application of the single transferable vote, which is a rare method for conversion of votes to seats. The Irish example may therefore provide an inspiration for those seeking alternative ways of structuring and organizing a state's legislative authority. The material becomes even more interesting as the dissatisfaction with the work of Poland's Parliament increases and demands for fundamental changes to the country's political system are more and more openly voiced.

Krzysztof Krysiel

**Between the Balkans and the European Union – the 2005
Presidential Elections in Croatia**

The presidential elections held in Croatia in January 2005 were another test for the country's democracy and for its aspirations for EU and NATO membership. The reelection of the incumbent president Stipe Mesic demonstrates a degree of political stability, fortunately based on an essentially different foundation than it was the case throughout the 1990s with Franjo Tudjman, a politician exhibiting largely authoritarian tendencies. Nevertheless, the democratic mechanisms revealed malfunctions, such as the lack of regulations concerning the financing of electoral campaigns or the existence of a loophole that made it possible for some persons to vote twice (once within the country, and once in Bosnia and Herzegovina). Potential threats from the still robust nationalist wing should not be overlooked, either, as it continues to undermine the stabilization process in the region. It appears, however, that the recent elections can be said to represent Croatia's next step toward full implementation of solutions traditionally associated with developed democracies, which corresponds with the European ambitions of those currently in power in Zagreb.

Maria Ochwat

The United Nations' Human Rights Protection System

Until World War II, the observance of human rights was entirely left to the competence of individual states. Each would alone decide which rights to recognize, promote, protect and observe. Except humanitarian war law and International Labor Organization conventions, at the time there was no international human rights protection law in place at global or regional level. It was not until the dramatic experience of World War II that there came a realization of the direct relationship between the protection of human rights and the ability to keep the peace.

In the spring of 1945, these attitudes led to the formation of the United Nations, and its emergence initiated the process referred to as the internationalization of human rights.

Although a solid organizational structure was created, a vast number of international documents concerning human rights were adopted, an array of international bodies were established and control mechanisms were put in place, the observance of human rights worldwide still leaves much to be desired. Unconcealed and unpunished violence, genocide and persecution often go unnoticed, meeting with no reaction whatsoever and revealing an essential weakness of the international community represented by the United Nations.

The paper is devoted to the United Nations' system of human rights protection. The author discusses the most relevant documents elaborated within and under the auspices of

this organization, presents the international authorities responsible for the protection of human rights, offers a review of specific control mechanisms, and attempts an assessment of how effective these mechanisms are.

Łukasz Zemła

The Transformations of Poland's Post-Communist Parties between 1989 and 1991

The author delivers an analysis of the transformations which PZPR, ZSL, SD and the satellite social-catholic associations of PAX, UChS, PZKS – the political parties which made up Poland's system of government before 1989 – underwent in the years following the fall of the former regime. The paper discusses the processes taking place in each of these parties over the period from the parliamentary elections of 1989 until the complete formation of their new organizational structures. The discussion closes at 1991, when new organizations emerged as a result of the transformation and evolution of the old regime parties. This is, for example, true of PZPR, which eventually dissolved and left the political scene, immediately replaced by two new political projects: SdRP and US. The dividing line between these two was drawn along attitudes toward the PZPR past: those who wished to retain a good memory of PZPR, joined SdRP, while those who disapproved of the past and envisaged a new beginning, created the latter party. US soon transmogrified into PUS. ZSL, too, underwent internal changes, turning into PSL "O" first and then, upon reunion with "Mikolajczyk" PSL [the faction maintaining continuity with the pre-war PSL led by Mr. Mikolajczyk], forming a new PSL with no adjectives attached to its name. Furthermore, the author presents the crisis which affected SD after 1989, consisting in the party's inability to adapt to the new reality and resulting in its subsequent marginalization. The final section of the discussion treats of the stagnation and crisis that swept the social-catholic associations between 1989 and 1991. Due to their indecision regarding further presence in politics and their failure to develop the mechanisms of political competition, these organizations ceased to exist as political entities. The paper presents the disintegration process which dismantled the structures originating in the People's Republic of Poland, pointing out the factors which led or contributed to the emergence of a new party system.

Radosław Miler

The Internal Situation in Belarus and Its Implications for International Relations – Based on Polish Press Reports

The paper attempts to describe the recent developments in Belarus in the context of this country's foreign policy. The first section presents the developments in Belarusian internal

affairs from the restoration of the independent state until the beginning of 2007. The undemocratic government practices by Alexander Lukashenko's regime have caused even those acts that were originally intended as internal policy measures to make a substantial impact on Belarus's relations with foreign partners. The second chapter offers an insight into the history of Belarus's relations with the Russian Federation, which were, on the part of Russia, founded on a policy of equilibrium, and, on the part of Belarusian authorities, based on an aspiration to further integrate with the Russian partner. Interestingly enough, a reversal of roles is taking place as we watch. Belarus-Western Europe relations, currently inhibited by the sanctions imposed by the European Union, are another important aspect of Belarusian foreign policy discussed in the paper. The summary includes a recommendation that Belarus's foreign policy should seek a balance between its relations with the West and the East. On the other hand, the view that Belarus might soon be struck by a massive citizen protest or an uprising seems ungrounded as it does not reflect the social attitudes and the real potential of Belarusian democratic opposition.

Kazimierz Miroszewski

Isolation Camps in Eastern and Central Europe and in the USSR

The creation of the Soviet Gulag Archipelago began shortly after the October Revolution. The construction of the camp system gained momentum around 1928 and followed the model of the Solovetsky Special Purpose Camp (SLON) established in 1923 in the island of Solovki. Both political prisoners and criminal convicts were held kept incarcerated in the camps. The entire Gulag system was developed with an object of isolating and penalizing persons whom the communist authorities recognized as existing or potential enemies. Although the corrective (i.e. resocialization) functions of concentration camps and forced labor camps were initially emphasized, in the Soviet Union they in fact performed an economic function. In Eastern and Central Europe, the creation of camps more or less closely followed the Soviet Gulag model as the European countries of the communist bloc adopted the Soviet system of government. Since the camps were just another part of the repressive system, they would emerge wherever and as soon as communists came into power. The only exception was the Soviet occupation zone in Germany, where it was the NKWD that set up the camps. In other countries, however, the camps would have different functions and be known under different names. The conditions in them, too, were more or less rigid, depending on whether the state security departments perceived them solely as an element of the repressive system, or not. Upon the end of the Stalin era, the camps were put into liquidation.

Local and Regional Politics

Magdalena Korzeniowska

The Perception of Zabrze's Social and Economic Problems by the City's Elite

Over the ages past, Zabrze has undergone a number of transformations. From a small settlement which it was at the turn of the 12th century, it turned into the biggest European village of the late 19th century, until it finally received city charter in 1922. After World War II, a massive effort was made to rebuild the town and raise its industry from the damages sustained during the war. Soon the town was experiencing unprecedented growth: alongside the rapid expansion of its area, its industry and culture, began the development of municipal infrastructure and the construction of housing to accommodate the enlarging working class community. The redress of the country's political and economic system which took place in the last two decades of the 20th century led to the decline of Zabrze's heavy industry. With each coal mine, coking plant or steelworks closed down, the town would change its industrial facet. The City's government and its residents had to face the enormous challenge of adapting to the new social and economic conditions and redirecting the City's development toward an economy sector that would ensure restitution of the past glory.

The political elite plays a key role in resolving problems affecting the City and its residents, supporting its sustainable growth and shaping its public image. The City's living standard largely depends on its elite or, more precisely, on its elite's ability to diagnose the local community's needs and take effective measure towards satisfying these needs. The qualifications, talents and skills of those in power will thus determine the quality of the municipality's government.

The paper provides an account of the views voiced by Zabrze's political elite on the City's social and economic problems, offers a discussion of their awareness of these issues, and brings forth a vision of the City's further development based on the findings of this research.

Sylwester Wróbel

The Position and Role of Subsidiary Units within a Municipality

Municipality (or township), which is identified with the basic unit of local government in most European countries, has been put in place to govern local communities and address their vital issues. However, municipality is not always capable of catering to all the

needs and realizing all the interests of a local community. Therefore, in countries where large, compound municipalities exist, even smaller units of local government are formed. They will be designated by different names: *parishes*, *ortsteile*, *solectwa*, boroughs, quarters, etc. Their distinctive features include: a smaller area and population compared to a municipality, similar living conditions, a uniform development plan, homogeneity of living standards and life styles, and the dominance of immediate, personal relationships.

The isolation of subsidiary units is based on the principle of subsidiarity which insists that, in order to be able to effectively satisfy the citizens' needs, public authorities and administrative organs should be placed as close to the citizen as possible. In keeping with this principle, the law on municipality government provides for the formation of an authority for a *solectwo* (borough) or a *dzielnica* (quarter) as well as for the possibility of delegating some of the municipality government's and council's powers, tasks and finances to these sub-units (subsidiary units).

Subsidiary units represent an essential link in the system of government, being the level at which local communities can best formulate their needs as well as define and voice their interests. It will therefore go as a matter of fact that their number has been growing and that their powers continue to increase, too.

Jolanta Mikołajczyk

Neisse Euroregion – 15 Years of Cross-Border Cooperation

Neisse Euroregion [Euroregion Neisse-Nisa-Nysa] was the first euroregion created with the participation of Polish entities. It was established in 1991 and encompassed the border areas at the junction of Poland, Czech Republic and Germany. It is not only the oldest of the current 16 "Polish" euroregions, but it was also the first institutionalized form of cross-border cooperation in Central and Eastern Europe.

The Neisse (Nysa) cross-border initiatives and collaboration represent a model to follow for other euroregions seated at Poland's borderline. Boasting the longest history as an euroregion in this part of Europe, it has accumulated a wealth of experience. The experience has been exploited in establishing other cross-border relationships and further euroregions incorporating Polish entities. Drawing on the pioneering solutions applied in the Polish-Czech-German border area, they could, on the one hand, follow the good practices tested in the Neisse Euroregion and, on the other, avoid making similar errors.

The paper describes the origins of the cross-border cooperation as well as the structural, legal and organizational framework developed in the Neisse Euroregion. A good deal of attention is placed on the joint activities conducted in a variety of fields (economy, education, sports, tourism, environmental protection) and impacting on many aspects of the life of the border area communities.

Over the fifteen years, the joint projects and initiatives of the Polish, Czech and German partners have proved effective and contributed to the fostering of friendly relationships between the local communities involved and the nations inhabiting the Neisse "triangle".

Bożena Pietrzko

Federal Districts in Russia

The first legal act issued by President Vladimir Putin, the resolution of 13 May 2000, introduced a new unit of territorial division, dividing the area of Russia into seven federal districts: Central Federal District, Northwestern Federal District, Southern Federal District, Volga Federal District, Urals Federal District, Siberian Federal District and Far Eastern Federal District. The federal districts nearly coincide with the Interior Ministry's military regions.

Although the borders of economic regions were also taken into account, in this case the coincidence is far from complete.

Putin's fundamental objective in creating the seven federal districts was to reinstate the effective power of federal authorities within the so called "federal subjects" (i.e. republics, *krais*, *oblasts*, etc.) and to increase control and supervision of their decisions. To this end, a (President's) Plenipotentiary Representative was appointed in each district.

The new system of territorial government in the country was instrumental for the restoration of vertical authority structures – from federal authority down to regional and local authority (with a special emphasis on federal authority).

The formation of federal districts was recognized as the next step in the ongoing process of centralization of political power in the Russian Federation and a measure toward strengthening the authority of the state.